

100404

mest mulig. Administrasjonsrådet blei oppfattet umiddelbart på norsk side som den motregjering det var ment å være, og bidro til å styrke de som ville ha kompromissløs kamp. Først da Administrasjonsrådet i annen omgang klargjorde at det ikke oppfattet seg som motregjering, blei dets eksistens motvillig akseptert på norsk side av fronten. At rådet fortsatt eksisterte da kampene var slutt i Nord-Norge, ga et nytt utgangspunkt for å gjenreise det tredje standpunkt. Kongefamilien blei utsatt for sterk påvirkning fra «kretser som sto dem nær» (bl. a. Johan Anker) for å hindre at de forlot landet sammen med regjeringen. Personer i kongefamilien ville kunne legitimere et nytt forsøk på «dansk» løsning.

Britene på sin side hadde klare forestillinger om hvor viktig det var å frakte regjering og kongehuset til Storbritannia, nær sagt uavhengig av deres egen vilje. Britene var vel kjent med de forskjellige strømningene på norsk side, og aksepterte aldri sine norske militære kolleger som virkelig allierte fullt ut. De var forberedt på litt av hvert, og hadde også grunn til det.

Etter at regjeringen og kongehuset hadde forlatt landet, begynte en underlig tautrekking med tyske myndigheter om den videre skjebnen til de norske styrkene i Øst-Finnmark, som var unntatt fra demobiliseringen av de norske stridskreftene. Ruge, sentrale militære personligheter og sivile politikere ønsket å opprettholde den norske grensevakta, for seinere å utvikle styrkene til en ny norsk hær, med utstrakt skole og øvelsesvirksomhet. Planene blei ikke noe av pga. tysk motstand, og grensevakta blei demobilisert først etter at tyskerne var i stand til å overføre styrker til Øst-Finnmark i løpet av juli.

Samtidig som disse sonderingene foregikk, oppløste regjeringen i London de norske styrkene som var internert i Sverige. Offiserer og mannskaper fikk reise tilbake til Norge. Beslutningen var merkelig, tatt i betraktning at Norge var i krig med Tyskland.

I Oslo pågikk riksrådsforhandlingene. Høyesterett og stortingets presidentskap forhandlet med tyske myndigheter om å opprette et «riksråd». Forhandlingsresultatet blei lagt fram til votering i stortingsgruppene, hvor det blei flertall for å avsette

(Oktober foredrag 1981)

kongen og regjeringen. At det ikke blei noe av dette «riksrådet», skyldtes en ny tysk kurs: Terbovens tale 25. september satte en endelig strek over alle forhåpninger om noen «dansk» løsning i Norge. Nå skulle vegen gå gjennom NS.

Terbovens tale markerte slutten på det tredje standpunktets utsikter i Norge, og en seier for NS. NS hadde kjempet mot «dansk» løsning hele vegen, fra Quislings statskupp 9. april, Quislings «tilbakekallelse» av mobiliseringsordren om alminnelig mobilisering (som aldri blei gitt), til intriger bak de tyske forhandlingenes rygg direkte til Berlin.

Sett under ett avsluttet Terbovens tale den perioden som opprettelsen av Administrasjonsrådet startet, og klargjorde de skillelinjene som tyskerne hadde forsøkt å viske ut gjennom Administrasjonsrådet.

Denne lite vakre episoden av vår moderne historie var over. For industrien betydde det at samordningen med tysk næringsliv og tyske rustningsbehov ikke lenger kunne foregå i regi av det «nøytrale» Administrasjonsrådet, men måtte finne andre og mer direkte former. Norges befolkning blei stilt overfor valget: Hitler-Tyskland og deres leiesvenner i NS – eller friheten.

Resultatet av dette valget kjenner vi. Motstanden kom i gang igjen, litt etter litt, på tross av store vanskeligheter. Også i Norge oppsto det motstandsgrupper som førte kampen fra 1940 videre, noen av dem med våpen i hand.

Det gjenstår bare å minne om noen som ikke kom til å delta i denne kampen: yrkesoffiserene. De som hadde krig som yrke, hadde avlagt æresord om ikke mer å bære våpen mot Tyskland. I august 1943 sivet det ut rykter om at offiserene ville bli satt i krigsfangenskap på tross av æresordet. De fleste lot seg arrestere, og blei internert i «æresfullt krigsfangenskap». Noen slapp fordi de bekreftet sitt æresord nok en gang.

Uansett, ringen var sluttet, og yrkeskrigernes krig var ført til ende. Den virkelige krigen gikk videre uten dem, slik den på mange måter også hadde begynt den hektiske våren i 1940.